

Dansk Center
for Organdonation

Samtykke fra pårørende til organdonation – hvad siger juraen?

Årsmøde 2024

Helle Haubro Andersen, centerleder, cand, jur.

Disposition

- Hvorfor informeret samtykke
- Hvad definerer generelt et informeret samtykke
- Hvad siger Sundhedsloven om
  - Pårørendes samtykke til organdonation
- Hvad siger vejledningen fra Styrelsen for Patientsikkerhed om:
  - Lægens pligt og ansvar
  - Definition af nærmeste pårørende
  - Hvem afgiver samtykke i kredsen af nærmeste pårørende
  - Hvilken information skal de pårørende som minimum have
  - Dokumentation af de pårørendes samtykke
- Opsamling

Sundhedsloven – formålet med loven

§ 2

Respekt for:

- det enkelte menneske,
- dets integritet og
- selvbestemmelse

Selvbestemmelse - informeret samtykke

Hovedregel:

Ingen behandling må indledes eller fortsættes uden patientens informerede samtykke (§ 15)

Undtagelser:

Øjeblikkeligt behandlingsbehov (§ 19)

Organdonation (§ 53)

Hvad definerer et informeret samtykke

1. Information, som er forstået

2. Frivillighed

3. Beslutningskompetence

- Alder 15/18 år (myndig)
- Habil

Sundhedslovens § 53

Fra en person, der er død på eller som død er indbragt til et sygehus eller lignende institution, kan væv og andet biologisk materiale udtages til behandling af sygdom eller legemsskade hos et andet menneske efter reglerne i stk. 2-4.

Stk. 2. Indgrebet må foretages, såfremt afdøde efter sit fyldte 15. år **skriftligt** har truffet bestemmelse herom. Det samme gælder, hvis personen **mundtligt** har udtalt sig for et sådant indgreb. Pårørende til afdøde kan ikke modsætte sig indgrebet, hvis afdøde skriftligt har truffet bestemmelse herom, medmindre afdøde har bestemt, at beslutningen er givet under forudsætning af de pårørendes accept, jf. dog stk. 4.

Stk. 3. **Uden for** de i stk. 2 nævnte tilfælde må indgrebet kun foretages, såfremt der ikke foreligger nogen tilkendegivelse fra afdøde imod indgrebet **og afdødes nærmeste giver samtykke** til indgrebet. Efterlader afdøde sig **ingen nærmeste**, må indgrebet ikke foretages.

Stk. 4. **Er afdøde under 18 år**, må indgrebet kun foretages, såfremt forældremyndighedens indehaver har givet samtykke til indgrebet

Sundhedslovens § 53:

Udtrykkeligt samtykke til organdonation

Det er først og fremmest afdødes beslutning, som er afgørende for, om der må foretages organudtagning.

Kun hvor der ikke foreligger nogen tilkendegivelse fra afdøde, er de pårørendes indstilling af betydning.

Sundhedslovens § 53/lovbemærkninger:

De nærmeste pårørende skal kun give samtykke såfremt:

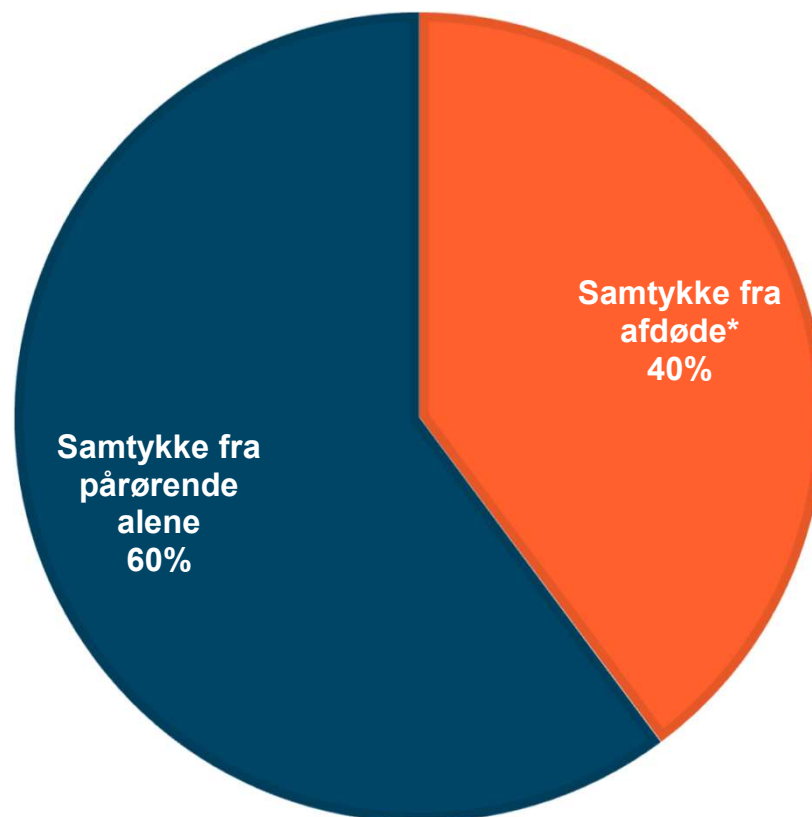
- At der ingen tilkendegivelser er fra afdøde
  - Afdøde har registreret et 'Ved ikke'
  - Afdødes eget samtykke er givet under forudsætning af pårørendes accept
  - Afdødes eget samtykke er dateret før 2001
-
- Afdøde er under 18 år - Samtykke fra forældremyndighedens indehaver

Hvem har givet samtykke til donation?

Kilde: ScandiTransplant, jan 2024 – opgjort for i alt 113 actual donors i 2023

* Herunder indgår 12 tilfælde, hvor afdødes samtykke er suppleret med samtykke fra pårørende

Samtykke fra de nærmeste pårørende – et informeret samtykke

De nærmeste pårørende træffer deres egen beslutning - et informeret og udtrykkeligt samtykke

VEJ nr 10099 af 05/12/2019 (Gældende)

Vejledning om samtykke til transplantation fra afdøde personer og til transplantationsrelateret forskning (Til landets sygehuse)

Ministerium: Indenrigs- og Sundhedsministeriet

Journalnummer: Sundheds- og Ældremin.,
Styrelsen for Patientsikkerhed, j.nr. 3-6010-254/1

Muligheden for organdonation skal undersøges **i alle relevante tilfælde**, men det er vigtigt at understrege, at der aldrig må opstå tvivl om, at fokus skal være på behandlingen af patienten, så længe behandling er en mulighed.

Lægens pligt:

Såfremt behandling vurderes at være udsigtsløs, skal lægen **forud for behandlingsophør** undersøge den pågældende patients og/eller de pårørendes eventuelle tilkendegivelser vedrørende organdonation, så det sikres, at organdonation kan finde sted, såfremt de nødvendige betingelser for samtykke er til stede.

VEJ nr 10099 af 05/12/2019 (Gældende)

Vejledning om samtykke til transplantation fra afdøde personer og til transplantationsrelateret forskning (Til landets sygehuse)

Ministerium: Indenrigs- og Sundhedsministeriet

Journalnummer: Sundheds- og Ældremin.,
Styrelsen for Patientsikkerhed, j.nr. 3-6010-254/1

Hvad siger vejledningen om:

- Definition af nærmeste pårørende
- Hvem afgiver samtykke i kredsen af nærmeste pårørende
- Hvilken information skal de pårørende som minimum have

Definition af nærmeste pårørende

- Samlevende ægtefæller eller samlevere
- Slægtninge i lige linje = børn, forældre

Efter de konkrete forhold også:

- Søskende
- Andre slægtninge eller svigerfamilie - medlemmer, som afdøde var nært knyttet til.

Familiemæssig tilknytning

Hvem afgiver samtykke i kredsen af pårørende?

Det er tilstrækkeligt, at der er givet samtykke fra de nærmeste pårørende som er til stede.

Der foreligger ikke samtykke, såfremt blot en af de nærmeste pårørende er imod indgrebet eller forskning eller har tilbagekaldt sit samtykke inden operationen.

Vej nr. 10099 05/12/2019

Et informeret samtykke baseret på information fra en læge om:

- a) at døden er indtrådt eller nært forestående
- b) at der er mulighed for organdonation og forskning i forbindelse med donationen, der har til hensigt at forbedre transplantationsresultater,
- c) at det er muligt alene at give samtykke til organdonation og fravælge forskning i forbindelse med donationen,
- d) hvilket væv og andet biologisk materiale (organer), der påtænkes udtaget med henblik på gennemførelse af transplantation,
- e) at forskningen har til hensigt at forbedre transplantationsresultater og kan bestå af undersøgelse på de organer som skal transplanteres og på donor, og at der alene vil kunne ske forskning i processer, som donor almindeligvis gennemgår som led i transplantationen,
- f) at de nærmeste pårørende har mulighed for at tilkendegive, enten at de modsætter sig indgrebet, eller at de ikke ønsker at tage stilling, med den virkning, at indgrebet ikke må foretages,
- g) at de nærmeste pårørendes tilkendegivelse ikke har indflydelse på behandlingen af patienten, i de tilfælde, hvor døden er nært forestående, og
- h) at de nærmeste pårørende kan tilbagekalde samtykket frem til at udtagning af organerne finder sted.

Der skal i forbindelse med informationen være tid til og mulighed for at være i dialog med de pårørende om organdonationsforløbet. De pårørende skal have mulighed for at stille spørgsmål, fx til det påtænkte indgreb, muligheden for at tage afsked med afdøde eller lignende.

Journalføringen

- Hvem har givet samtykke?
- Hvilken form for samtykke?
- Datering af skriftligt samtykke
- Hvilken information har de pårørende fået?
- Hvad er der givet samtykke til?
- Hvilken læge har indhentet samtykke fra pårørende?

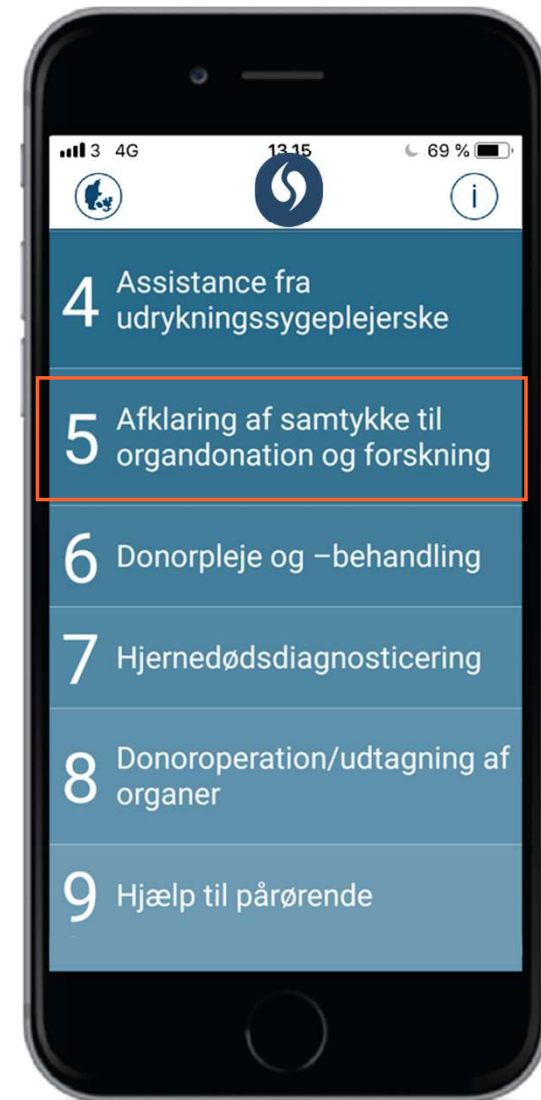

Ansvar og straf

- Den læge, der er ansvarlig for at udtage organer til transplantation, må ikke være den læge, der har behandlet donor under den sidste sygdom eller har konstateret personen død (§ 54 stk. 3)
- Ansvar for, at samtykke er indhentet jf. sundhedsloven påhviler den læge, der er ansvarlig for at udtage organerne til transplantation (§ 268)
- Kan blive straffet med bøde (§ 268)

Opsamling

- Lægen skal forud for behandlingsophør undersøge den pågældende patients og/eller de pårørendes eventuelle tilkendegivelser vedrørende organdonation
- Samtykke til organdonation skal være tilkendegivet udtrykkeligt
- Afdødes egen beslutning skal følges
- Nærmeste pårørende har en familiemæssig tilknytning til afdøde og skal være beslutningskompetente (habile og myndige) for at give samtykke
- Find juraen i National Guideline for Organdonation

Juraen hjælper et stykke af vejen til at gøre det, som et flertal har bestemt, er det rigtige at gøre.

Hvad med alt det, som ikke er jura?

